

BELGELERLE KONYA HÜKÜMET KONAĞI'NIN İNŞASI-6

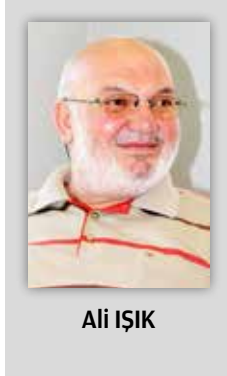
Yeni Hükümet Konağının İnşasına Başlanılması

Konya Hükümet Konağı'nın inşasına 26 Mart 1885 tarihli Sadrazamlık yazısı ile izin verilir. Mezkûr konağın arsasının dar bulunması üzerine yangından kurtarılan binanın bir bölümü daha yıkılarak arsası inşaat alanına dâhil edilmiştir. Bu arada Bedelci Sarayının kalan bölümü hükümet memurlarına dar gelince Tabip Sava Efendi'nin⁽¹⁾ hükümete yakın olan binası aylık beş yüz kuruş bedelle kiralanarak oraya taşınılmıştır. Aşağıdaki yazı aynı zamanda söz konusu kira bedelinin

mal sandığından karşılanarak inşaat masrafına dâhil edilmesi talebinin de izni arzıdır.

Hû
Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesine

166

Ali IŞIK

Konya Hükümet Konağınıñ mukaddemâ muhterik olması cihetile kurtarılmış olan ufak dâ'irede adliyye ve a'şâr ve defter-i hakânî ve evkâf

me'mûrlarından mâ'ada me'mûrîn-i sâ'ire ikâmet itmekde ise de mezkûr konağın i'ânât-i âhâlî ile müceddeden binâ ve inşasına müsâ'ade buyurulması hakkında vukû'-bulan arz ve iş'âr üzerine i'ânât-ı âhâlî ile

(1) **Tabip Sava Efendi:** Konya doğumlu ünlü bir Rum hekimdir. Doğum ve ölüm tarihleri belli değildir. Yaşadığı dönemde Konyalılar arasında "Hekim Sava" olarak anılırdı (Işık, 2012).

müceddeden binâ ve inşâsı husûsuna bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî şeref-sâdır olmasile mezkûr konağın eşrâf ve mu'teberân-ı âhâlîden mürekkeb komisyon ma'rifeti ve hükûmetin nezâreti tahtında metîn ve rasîn olarak inşâsile hitâmında keyfiyyetin arz ve iş'arı fî 14 Mart sene 301 târîh ve on dört numerosile şeref-vârid olan emirnâme-i aliyye-i cenâb-ı nezâret-penâhîlerine irâde ve iş'âr buyurulmasile derhâl eşrâf ve mu'teberân-ı âhâlîden mürekkeb teşkil olunan komisyon ma'rifetile mezkûr konağın metîn ve rasîn olarak inşâsına muktezî mebâliğ tevzî' ve taksîm olunmuş ve bir taraftan vürûd itmeğe başlamasile mezkûr konağın ber-mûcib keşif ve harîta temellerinin hafr ve inşâsına mübâşeret olunmuşdu mezkûr konağın arsasının ziyk bulunması cihetile marrü'l-arz harîkden kurtarılmış olan dâ'ireden şimdilik bir mikdârının hedmine lüzûm ve mecbûriyyeti tabî'iyye görünmesile hedm olunarak anın arsasına dahi yekdiğere mülâsık olmak üzere temel hafr ve inşâ olunmuş ve esbâb-ı ma'rûzadan-dolayı [arz edilen sebeplerden dolayı] dâ'irede yer kalmadığından me'mûrünün ikâmeti için

hükûmet konağı civârında bir mahal tedârik iktizâ itmesile Tabîb Sava Efendi'niñ hükûmete civâr olan ebniyesine şehri beş yüz kurûş icâr virilmek üzere fî 14 Teşrin-i Evvel sene 301 târîhinde isticâr olunarak oraya nakil olunmuş ve derdest-i inşâ bulunan hükûmet konağının hitâmına kadar şehri beş yüz kurûş icârın mâl sandığından i'tâsile sarf kayd ü imlâsına irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhîniñ istihsâlile keyfiyyetin iş'arı mütevakıf-ı irâde-i celîle-i cenâb-ı nezâret-penâhîleri bulunmuşdur ol-bâbda emr ü fermân hazret-i men lehül-emriñdir

Fî 19 Rebi'ü'l-evvel sene 303 ve fî 14 Kânûn-ı Evvel sene 301

Bende / Vâlî-i Vilâyet-i Konya / Mühür: es-Seyyîd Mehmed Sa'îd

Ed-Dâ'î / Nâ'ibü's-şer'î / Mühür: es-Seyyid Mehmed Emîn

ed-Dâ'î / Müftî / Mühür: es-Seyyid Abdullah Vahdî

Bende / Mutasarrıf-ı Merkez / Mühür: Ahmed Şâkir

Bende / Mektûbî / Mühür: es-Seyyid Mehmed Nâzım

ed-Dâ'î / A'zâ / Mühür: /
Hüseyin eltâf-ı Mevlânâ
Bende / A'zâ / Mühür:
Mehmed Rızâ'î

Bende / Me'mûr-ı Defter-
i Hâkânî / Râgıb Mehmed

Bende / Vekîl-i Defterdâr
/ Mühür: Nâfiz Abdullah

Bende / Muhâsebecisi /
Evkâf / Mühür: ...

Bende / Muhâsebecisi /
Merkez / Mühür: Ömer Azmî

Bende / A'zâ / Mühür: ...

Bende / A'zâ / Mühür: ...

*Muvâzene hâricinde karşu-
lıksız akçe sarf ve i'tâsı hükm-i
kânuna mugayyir bulunmuş
olmasına ve cevâben vârid
olan işbu mazbata me'âline
nazaran icâbınıñ tezekkürü
zımında mezkûr mazbatanınñ
Şûrâ-yı Devlete havâle buyu-
rulması bâbında fermân haz-
ret-i men lehü'l-emriñdir fî 12
Rebi'ül-âhire sene 1303 ve fî
5 Kânûn-ı Sâni sene 1301*

*Mühür: Dâhiliyye Nezâret-
i celîle-i ...⁽²⁾ (Belge Nu. 19)*

(2) Günümüz Türkçesiyle:

Hü

Yüce Dâhiliyye Nezaretine

166

Konya Hükümet Konağı'nın evvelce yanması sebebiyle kurtarılmış olan ufak dairede adliye, aşar, defter-i hakani ve evkaf memurlarından başka diğer memurlar ikamet etmekte ise de mezkûr konağın halkın yardımlarıyla yeniden bina ve inşasına müsaade buyurulması hakkında vuku bulan arz ve yazı üzerine halkın yardımlarıyla yeniden bina ve inşası hususuna istenen izine padişahımız hazretlerinin yüce buyruklarının şerefle gelmesiyle mezkûr kona-

(BOA, ŞD. / 1711-14, 27
Cemaziyelevvel 1303/03
Mart 1886)

ğın eşraf ve halkın ileri gelenlerinden oluşan komisyon aracılığı ve hükümetin gözetimi altında sağlam ve dayanıklı olarak inşasıyla bitiminde durumun arz ve yazıyla bildirilmesi 26 Mart 1885 tarih ve on dört numarasıyla şerefle gelen nezaret koruyucusu hazretlerinin yüce emirleri yazı ile buyurulmasıyla derhâl eşraf ve halkın ileri gelenlerinden teşkil olunan komisyon aracılığıyla mezkûr konağın sağlam ve dayanıklı olarak inşasına gerekli tutar taksim edilip dağıtılmış ve bir taraftan gelmeğe başlamasıyla mezkûr konağın gerekli keşif ve harita [ile] temellerinin kazılması ve inşasına başlanmıştır. Mezkûr konağın arsasının dar bulunması sebebiyle yukarıda arz edilen yangından kurtarılmış olan daireden şimdilik bir miktarının yıkılmasına lüzum ve tabii mecburiyet görünmesiyle yıkılarak onun arsasına dahi diğerine bitişik olmak üzere temel kazılmış ve inşa olunmuş ve arz edilen sebeplerden dolayı dairede yer kalmadığından memurların ikameti için hükümet konağı civarında bir mahal tedarik gerekmesiyle Tabip Sava Efendi'nin hükümete yakın olan binasına aylık beş yüz kuruş kira verilmek üzere 26 Ekim 1885 tarihinde kiralanarak oraya taşınmış ve inşaatı ele alınan hükümet konağının tamamlanmasına kadar aylık beş yüz kuruş kiranın mal sandığından verilmesiyle harcama kayıt ve yazılmasına padişah hazretlerinin yüce buyruklarının sağlanmasıyla durumun bildirilmesi nezaret koruyucusu hazretlerinin yüce buyruklarına uygun bulunmuştur. O hususta emir ve ferman emir sahibi hazretlerindir.

26 Aralık 1885

Bende / Konya Vilayeti Valisi / Mühür: es-Seyyid Mehmed Said

Duacı / Şer'i Mahkeme Kadısı / Mühür: es-Seyyid Mehmed Emin

Duacı / Müftü / Mühür: es-Seyyid Abdullah Vahdi
Bende / Merkez Mutasarrıfı / Mühür: Ahmed Şakir

Bende / Mektupçu / Mühür: es-Seyyid Mehmed Nazım

Duacı / Üye / Mühür: /Hüseyin eltâf-ı Mevlânâ

Bende / Üye / Mühür: Mehmed Rızai

Bende / Defter-i Hakani Memuru / Ragıb Mehmed

Bende / Defterdar Vekili / Mühür: Nafiz Abdullah

Bende / Vakıflar Muhasebecisi / Mühür: ...

Bende / Merkez Muhasebecisi / Mühür: Ömer Azmî

Bende / Üye / Mühür: ...

Bende / Üye / Mühür: ...

Bütçe haricinde karşılıksız akçe harcanması ve ödenmesi kanun hükmüne aykırı bulunmuş olmasına ve cevaben gelen bu belge mealine nazaran icabının görüşülmesi için mezkûr belgenin Şûrâ-yı Devlete havale buyurulması hususunda ferman emir sahibi hazretlerindir. 25 Ocak 1886

Mühür: Yüce Dâhiliyye Nezareti ...

Vali Mehmet Sait Paşa
Jurnal'inde mezkûr inşaatın
başlamasına dair şu satırları
kaleme almıştır:

27 Recep 1302/30 Nisan
1301 Salı
[12 Mayıs 1885]

Konya'da büyük ve kâgir bir hükümet konağının vilayet halkının yardımlarıyla inşa olunması için Babîâlî'den müsaade sağlanmıştı. Bugün mezkûr konağın temellerinin kazılmasına başlandı. Bakalım bu heybetli konak ne vakit tamamlanacaktır? Yardımların toplanması ve harcanılması için bir komisyon oluşturdum. Zabıta Kumandanı Hüseyin Paşa'yı inşaatı kontrol etmekle görevlendirdim ve ben ise hükümet işlerine başlamazdan evvel sabah ve akşam her gün inşaatı herkesten ziyade denetlemeğe başladım. (Işık 2018: 129-130)

Konya Valiliğinin mezkûr kira bedeline dair talebi İstanbul'da önce Şura-yı Devlete havale edilir. Aşağıdaki Şura-yı Devlet yazısıyla Konya Valiliğinin talebi, bu sene içinde verilecek kiranın bütçe açığına ilaveten gelecek senenin bütçesine dâhil edilerek ödenmesi şartıyla yerinde bulunur.

Hû
Şûrâ-yı Devlet
Dâhiliyye Dâ'iresi
Aded
1620

Konya Vilâyeti Meclis-i İdâresinden Dâhiliyye Nezâretine meb'ûs ve muhâsebeden müzeyyel 19 Rebi'ü'l-evvel sene 303 târîh ve yüz altmış altı numarolu mazbata Şûrâ-yı Devlete havâle ve 13 Rebi'ü'l-âhir sene 303 târîhinde dâhiliyye dâ'iresine i'tâ olunmağla kırâ'et olundu

Me'âlinde Konya Vilâyeti Hükûmet Konağ'ının mukaddemâ müteharrik olması cihetile kurtarılmış olan ufak bir dâ'irede adliyye ve a'şâr ve defter-i hakânî ve evkâf me'mûrlarından mâ'dâ me'mûrîn-i sâ'ire dahi ikâmet itmekde ise de mezkûr konağın i'âneten ahâlî ile müceddeden inşâsı hakkında bi'l-istizân müte'allik buyurulan irâde-i seniyye mûcibince teşkil idilen komisyon ma'rifetile temellerinin hafr ve inşâsına mübâşeret olunub ancak mezkûr konağın arsası ziyk bulunmak mülâbesesile harîkden kurtarılmış olan dâ'ireniñ hedmine lüzûm göründüğünden hedm olunarak

me'mûrîniñ ikâmeti için hükûmet konağı civârında Tabîb Savâ Efendi'niñ hânesi 14 Teşrin-i Evvel sene 301 târihinde şehri beş yüz kuruşla isticâr olunub mahall-i hükûmet oraya naklidilmiş olduğundan derdest-i inşâ bulunan hükûmet konağının hitâmına kadar icâr-ı mezkûruñ kabûl ve sûret-i i'tâsı re'y-i îlâye ta'lik kılınmıştır

Zikrolunan hâneniñ isticârî esbâb-ı mebsûtaya müstenid olduğu anlaşılmiş ve hükûmet dâ'iresiniñ hitâm-ı inşâsına kadar bedel-i icâr-ı mezkûruñ kabûlü umûr-ı zarûriyyeden görünmüş olduğundan bu sene içinde virilecek icârîñ muvâzene açığına ilâveten sene-i âtiye muvazenesine idhâlen tesviyesi zımında vilâyet-i mezkûreye me'zûniyyet i'tâsınıñ nezâret-i müşârûnileyhâya havâlesi tezekkür kılındı emr ü fermân hazret-i men lehül-emriñdir fi 14 Cemâziye'l-evvel sene 1303 ve fi 6 Şubat sene 1301

Mühür: Şûrâ-yı Devlet Dâhiliyye Dâ'iresi Re'îsi / Mühür: es-Seyyid Mehmed Besîm A'zâdan / Mühür: Abdullah A'zâdan / Mühür: Ahmed Lutfi A'zâdan / Mühür: Rızâ A'zâdan ... A'zâdan / Ziyâ Bey / Nâ-mizâc A'zâdan / Abdullah Pâşâ / Gelmedi⁽³⁾ (Belge Nu. 20)

(3) Günümüz Türkçesiyle:

Konya Valiliğinin dileğinin sağlanması için Şura-yı Devlet kararı Dâhiliye Nezareti tarafından aşağıdaki yazıyla Sadrazamlığa sunulur.

Hû
Bâb-ı Âlî
Dâ'ire-i Dâhiliyye
Mektûbî Kalemi

Hû

Şura-yı Devlet
Dâhiliye Dairesi
Adet
1620

Konya Vilayeti İdare Meclisinden Dâhiliye Nezaretime gönderilen ve muhasebeden ekli 26 Aralık 1885 tarih ve yüz altmış altı numaralı belge Şura-yı Devlete havale ve 18 Ocak 1886 tarihinde dâhiliye dairesine verilmekle okundu.

Mealinde Konya Vilayeti Hükümet Konağı'nın evvelce yanması dolayısıyla kurtarılmış olan ufak bir dairede adliye, öşürler, defter-i hakani ve vakıflar memurlarından başka diğer memurlar dahi ikamet etmekteyse de mezkûr konağın halkın bağışları ile yeniden inşası hakkında izin isteğine ilişkin buyurulan yüce irade mucibince teşkil edilen komisyon aracılığıyla temellerinin kazılıp inşasına başlanmış; ancak mezkûr konağın arsasını dar bulunmak sebebiyle yangından kurtarılmış olan dairenin yıkılmasına lüzum görüldüğünden yıkılarak memurların ikameti için hükümet konağı civârında Tabip Sava Efendi'nin hanesi 26 Ekim 1885 tarihinde aylığı beş yüz kuruşla kiralanıp hükümet mahalli oraya nakledilmiş olduğundan inşası ele alınmış bulunan hükümet konağının hitâmına kadar mezkûr kiranın kabul ve verilmesinin biçimi yüce görüşleriniz şartına bağlı kılınmıştır.

Zikrolunan hanenin kiralanmasının ayrıntılı sebeplere dayandığı anlaşılmiş ve hükümet dairesinin inşasının bitimine kadar anılan kira bedelinin kabulü zaruri işlerden görünmüş olduğundan bu sene içinde verilecek kiranın bütçe açığına ilâveten gelecek senenin bütçesine dâhil edilerek ödenmesi için mezkûr valiliğe izin verilmesinin adı geçen nezarete havalesi görüldü. Emir ve ferman emir sahibi hazretlerindir. 18 Şubat 1886

Mühür: Şura-yı Devlet Dâhiliye Dairesi Reisi / Mühür: Seyit Mehmet Besim Azadan / Mühür: Abdullah Azadan / Mühür: Ahmet Lütfü Azadan / Mühür: Rıza Azadan ... Azadan / Ziya Bey / Rahatsız Azadan / Abdullah Paşa / Gelmedi

Aded
1402

Huzûr-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhîye

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemînele-ridir ki

Konya Hükûmet Konağı'nın müteharrik olmasına ve ol-bâbda şeref-müte'allik buyurulan irâde-i seniyyeye mebnî teşkîl idilen komisyon ma'rifetile inşâsına mübâşeret olunmuş ise de arsa ziyk olmak mülâbesile harîkden kurtarılmış olan dâ'ire dahi görülen lüzûm üzerine hedm olunarak me'mûrîniñ ikâmeti için hükûmet konağı civârında Tabîb Sava Efendi'niñ hânesi isticâr olduğundan misillü hitâm-ı inşâ'ata kadar bedel-i icâr-ı mezkûruñ kabûl ve i'tâsı hakkında vilâyet-i müşârüni-leyhâdan meb'ûs tahrîrât üzerine Şûrâ-yı Devlet Dâhiliyye Dâ'iresinden kaleme alınan mazbata muhâsebe-i nezâret ifâdesile leffen pîşgâh-ı sâmi-i sadâret-penâhîlerine takdîm kılınmış ve zikr olunan hâneniñ isticârı esbâb-ı mebsûtaya müstenid olmasına binâ'en bedel-i icâr-ı mezkûruñ kabûlile bu sene içinde virilecek mikdârınıñ muvâzene açığına ilâveten ve sene-i âtiye muvazenesine idhâlen tesvîyesi lüzûmu

dermeyân olunarak icrâ-yı icâ-bı idâre-i alîyye-i fahâmet-penâhîlerine vâbeste bulunmuş olmağla ol-bâbda emr ü fermân hazret-i velîyyü'l-emriñdir

Fî 2 Cemâziyye'l-âhir sene 1303 ve fî 24 Şubat sene 301⁽⁴⁾
(Belge Nu. 21)

Sadrazamlıkça da padişaha sunulan Konya Valiliğinin talebine nihayet izin çıkar.

Hû
Bâb-ı Âlî
Dâ'ire-i Sadâret
Resmiyye

(4) Günümüz Türkçesiyle:
Hû

Bab-ı Âli
Dâhiliye Dairesi
Yazı İşleri Kalemi
Adet
1402

Yüce Sadrazamlık Koruyucusunun Makamına

Aciz Bendelerinin Dileğidir ki
Konya Hükûmet Konağı'nın yanmasına ve o konuda şerefle buyurulan yüce iradeye dayanılarak oluşturulan komisyon aracılığıyla inşasına başlanmış ise de arsa dar olmak sebebiyle yanmaktan kurtarılmış olan daire dahi görülen lüzum üzerine yıkılarak memurlarının ikameti için hükûmet konağı civârında Tabip Sava Efendi'nin hanesi kiralandığından inşaatın bitimine kadar mezkûr kira bedelinin kabul ve verilmesi hakkında adı geçen valilikten gelen yazı üzerine Şûrâ-yı Devlet Dâhiliye Dairesinden kaleme alınan belge ekli muhasebe nezareti ifadesiyle yüce sadrazamlığın koruyucusunun önüne takdim kılınmış ve zikrolunan hanenin kiralınması açıklanan sebeplere ilişkin olması dolayısıyla mezkûr kira bedelinin kabulüyle bu sene içinde verilecek miktarının bütçe açığına ilâveten ve padişah hediyesi bütçesine dâhil edilerek ödenmesi gereği bildirilerek gereğinin yapılması yüce sadrazamlık makamı buyruğuna bağlı olmakla o hususta emir ve ferman emir sahibi hazretlerindir.

08 Mart 1886

دونه اقم عفتنه
 موزه اولاد قورچین قورخانک با ازا نه خباب ماواکان اساسه سبته اولمق ابرق عورسک ضمه اولمق و عرقینه قورخانق دازه تک دمه عورنه زوق کورنه اوزرینه خلم نسا اقره
 حسب الزوق موقه سدرک سبوز عورنه بجمار اولمق خار کراسک تاریخ بجمار نه عفتنا و عورنه برسی بجمه و در بملک سفار تک موزه ایضه علاوه دینه خلیه موزه نه اقلان
 شوبس تذکره ایضه داز شوبس دولت و خلیه دازه سدره نکلیم اولمق عفتنه تک عفتنه امری اجماعی سفینه دغیر قورنه عورسک تذکره سه عورنه و تقسیم قافلله اولمق عورنه
 ابرو خرابه عورنه ابرو سله سرفه عورنه بجمار بر سبوز سبزه انقاز اولمق بینه تذکره مآدیه زوق قورنه اقم ایچمه عورنه اولمق ایچمه
 صدر اعظم
 کاکس

عورنه عورنه
 سبزه دینه نکلیم اولمق سبزه سبزه سبزه سبزه سبزه سبزه
 تذکره و عفتنه عورنه عورنه عورنه عورنه عورنه عورنه
 سبزه عورنه عورنه عورنه عورنه عورنه عورنه
 قسبه اولمق اولمق اولمق اولمق اولمق اولمق
 ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه

95D. 80/4753

Sadr-ı A'zâm
Kâmil⁽⁶⁾

*Ma'rûz-ı çâker-i kemînele-
ridir*

*Resîde-i dest-i ta'zîm olan
işbu tezkire-i sâmiye-i sadâ-
ret-penâhîle mevkûf tezkire ve
mazbata manzûr-ı âlî buyu-
rulmuş ve bervech-i istîzân ic-
râ-yı icâbı husûsuna irâde-i
seniyye-i cenâb-ı hilâfet-
penâhî şeref-müte'allik buyu-
rularak mezkûr tezkire ve
mazbata i'ade kılınmış olmağ-
la ol-bâbda emr ü fermân haz-
ret-i veliyyü'l-emriñdir*

*Fî 26 Cemâziye'l-âhire sene
303 ve fî 20 Mart sene 302*

*Ser-kâtib-i Hazret-i Şehr-i
Yârî*

bende

Süreyyâ⁽⁷⁾

(6) **Kıbrıslı Mehmet Kâmil Paşa** (1833-1913): v. Mehmet ve II. Abdülhamit dönemlerinde dört kez sadrazamlık yapan devlet adamı (Daha geniş bilgi için bk. https://tr.wikipedia.org/wiki/Kâmil_Paşa).

(7) Günümüz Türkçesiyle:
Hû

Bab-ı Âli
Sadaret Dairesi
Resmiye

Devletli Efendim Hazretleri
Yanan Konya Hükümet Konağı'nın yüce padişahı-
mız hazretlerinin buyruğuyla inşasına başlan-
mışsa da arsasının dar olması ve yangından
kurtarılan dairenin de yıkılmasına lüzum görün-
mesi üzerine inşaat bitimine kadar gereği dola-
yısıyla geçici olarak aylık beş yüz kuruşa kirala-
nan hane kirasının kiralama tarihinden itibaren

(İ..ŞD.. / 80-4753, 26 Ce-
mâziyye'l-âhir 1303/01 Ni-
san 1886) (**Belge Nu. 22**)

(Devam edecek)

1885 senesi içinde verilecek miktarının bütçe açığına ilaveten ve bu senenin bütçesine dâhil edilerek ödenmesi görüldüğüne dair Şura-yı Devlet Dâhiliye Dairesinden düzenlenen belgenin ekiyle gereğinin yapılması için yüce Dâhiliye Nezaretinin yazısı arz ve takdim kılınmakla o konuda her ne bakımdan emir ve padişah hazretlerinin kutlu fermanı şerefle buyurulursa yüce dilekleri yerine getirileceği beyanıyla övücü yazıları yazıldı efendim. 29 Mart 1886

Sadrazam
Kâmil

Aciz bendelerinin dilekçesidir.
Saygıyla elinize ulaşan yüce sadrazamlık koruyucusunun bu yazılıyla bağlı yazı ve belge yüce görüşleriyle buyurulmuş ve izin verildiği gibi gereğinin yapılması hususuna yüce sadrazamlık koruyucusunun iradeleri şerefle buyurularak mezkûr yazı ve belge iade kılınmış olmakla o konuda emir ve ferman emir sahiplerinindir.

01 Nisan 1886

Padişah Hazretlerinin Başkâtibi
bende
Süreyya

ŞİİR ONARIMI

Eskiler, şiirler üzerinde yapacağımız her türlü düzenleme işlemi için tamir/tamir etme türünden terimler kullanırlardı. Merhum hocam Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan'ın da Metin Tamiri adlı bir küçük kitabı vardı. 1960-1961 öğretim yılında öğrencisi olduğumuzda okuduğumuz kitaplarından biri de bu idi. 1937 tarihli, 30 sayfalık ve hocamızın seminer notlarından oluşan bu kitapçığı bilim alanına önemli katkılar sağlamıştı. Ruhü şad olsun.

Aradan yıllar geçti, ben de özellikle âşık edebiyatı ürünleri üzerinde çalışmalar yapmaya başladım. Karşılaştığım pek çok sorundan ikisini şöylece özetleyebilirim:

1. Şiir, birileri tarafından bilerek değiştirilir
2. Şiir, bize kadar eksik veya yanlış olarak gelir

Birinci dalın en güzel örneği olarak, Narmanlı Sümmânî'nin bir koşmasının türkü olarak yeniden okunurken piyasanın ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesini verebiliriz. İşte âşığımız dört

dörtlükten oluşan koşmasının; birinci, ikinci ve dördüncü dörtlükleri:

A

*El ele vermişler gelen güzeller
Bir Tanrı selâmın vermez misiniz
Mevlâm sizi süs için mi yaratmış
Ben gel deyince gelmez misiniz*

*Gurbete gidenler azığın alır
Kimisi gider de kimisi kalır
Kimi cevap için Kâbe'ye varır
Kâbe kapınızda bilmez misiniz*

*Sümmânî'yem ey dil yârî nideyim
Başım alıp diyâr diyâr gideyim
Yarın mahşer günü dava edeyim
Siz mahşer yerine gelmez misiniz*

(Erkal 2007: 332)

Aşağıdaki metin ise, Sabahat Akkiraz'ın üç dörtlük olarak bir kasete okuduğu türkünün metnidir. Bilgiler, kasedin bilgilen-dirme kâğıdından aynen alınmıştır:

B

*Ceylan gözlerine kurban olduğum
Tanrı selamını almazmısınız?
Mevlam sizi süs için mi yarattı?
Siz gel demeyince gelmez misiniz?*

*Gurbete gidenler azığın alır
Kimisi gider de kimisi kalır*

*Kimi sevap için Kâbeye varır
âbe kapınızda bilmez misiniz*

*Sümmânîyim ben bu derdi niderim
Başım alır diyar diyar giderim
Yarın mahşer günü dava ederim
Mahşer yerine siz gelmez misiniz*

(Akkiraz, kaset)

Acaba Sümmânî'nin koşmasının değişen kısımları mı daha çok, aslına bağlı kalan kısımları mı? Neler değişmiş, neler aynen korunmuş? Sadece birinci dörtlüklerini gözden geçirmek bile bizlere çok şeyler söyleyecektir. Sümmânî'nin hayatında kullandığını tahmin edemeyeceğimiz ceylan gözlü kavramının şiire alınması bile başlı başına bir sıkıntı yaratmaktadır. Zamirlerin değişmesi de oldukça önemlidir.

Bu örnek asıl konumuzu oluşturmuyor, ele alacağımız konu cönklerde yarım yamalak yer alan veya her okuyanın farklı şekillerde okuduğu **koşma**, **semai**, ve **des-tan**larda görülen farklılıkları ortaya koymak, doğruya en yakın şekli belirlemektir. Âşık edebiyatı alanında üzerinde en çok durulan ad Karaca Oğlan'dır. Biz de ondan alacağımız birkaç küçük örnekle onarım (tamir) işini bir daha gündeme taşıyacağız.

Yer adlarını söylerken dilimizin dönmediği ve söylemekte zorlandıklarımız adları işimize geldiği şekle sokuver-

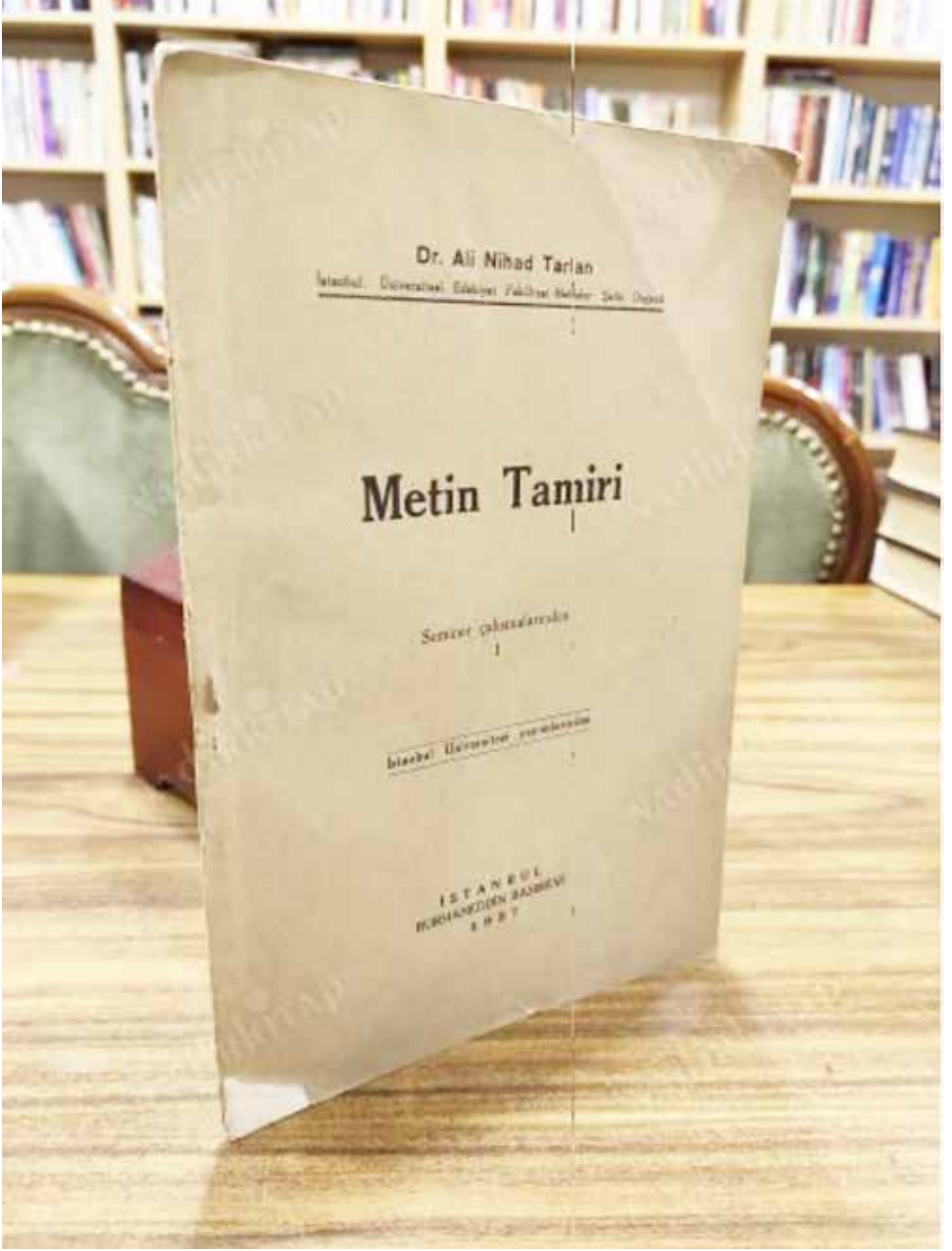
miyor muyuz? Bu iş sadece yer adlarıyla sınırlı değildir tabii, her kelimeye benzer açılardan yaklaşabiliriz. Almanya'nın Kuzey Ren-Vestfalya Eyaletinin Gelsenkirchen şehrini bizim Türkler, işlerine ve Türkçemize uygun geldiği şekilde Gelsen Girsene'ye çevirmişler miydi? İconium'u önceleri Kuniyye ve sonunda Konya yapanlar kimlerdi? Komutanının söylediği sözü anlamadığından veya dilinin dönmemesinde ötürü, alev örten huni'yi, alafortanfoni şeklinde söylemesi de başka bir örnek olabilir. İsterseniz halkımızın o güzel sözünü hatırlatıverelim: Sağır duymaz, yakıştırır.

Cönklerde karşılaştığımız sorunların başında eksik olmaları, sayfalarının yıpranması, bir başka defterden kopya edilmemişse veya hafızalardan yazıya geçiriliyorsa ortaya çıkacak hatalar az çok tahmin edilebilir. Bir de, bir âşığın icrası sırasında dinlediklerini yazıya geçiren kâtipler söz konusudur. Hem hızlıca yazacaklar hem de âşığın söylediklerini aynen aktaracaklar! Bunlar kolay işler değildir. Özellikle atışmalarda bu sorunlu durumlarla çok sık karşılaşılıyor.

Gelelim Karaca Oğlan'a... İşte size onun altı dörtlükten oluşan bir semaisinin ilk ve son dörtlükleri...

Eğre Dağı'nın taşında

*Avcılar gezer başında
Yâr yitirdim on beşinde
Sana geldim Eğre Dağı*

.....
*Karac'Oğlan döne döne
Gezer dağlar yana yana
Yitirdim yârim bir suna
Sana geldim Eğre Dağı*

(Sakaoğlu: 2004:
418-419; 2012: 413-414)

Acaba bu Eğre Dağı
nerededir? Gezip dolaştığı

yerlerdeki dağlara şiirler söylemek âşıkların başlıca özelliklerindedir. Bu Eğre Dağı da acaba Karaca Oğlan'ımızın üzerinden aşırıp gittiği dağlardan biri olmasın? Bu dağ, Toroslardaki tepelerden birinin adıdır, ancak her haritada gösterilmez. Bilinmeyen bu dağın adını bilinen bir ad ile

takas edivermek pek de zor olmasa gerek. Sizin de kolayca takas edeceğiniz bu dağımız Ağrı Dağı'dır. Karaca Oğlan uzmanları acaba bu dağın adını nasıl vermişler? Ağrı Dağı (Mustafa Necati Karaer, Müjgân Cunbur), Eğri Dağı (Cahit Öztelli, İlhan Başgöz). Sonuncu araştırmacı adın Ağrı Dağı olamayacağını da ekler. Ayrıca büyük haritalarda adın, tıpkı Ağrı Dağları'nda olduğu gibi, küçüklü büyüklü iki dağa ait olacağına işaret eden şekiller de görülür. Mesela Mersin'in Mut ilçesinin yakınındaki bu tepelerden sadece büyüğünün yer aldığı bir haritada dağın adı, Büyükeyre olarak geçmektedir. Adana'nın Feke ilçesinin yakınındaki bir dağın adı ise Eğri Dağı'dır. (Sakaoğlu 2004: 756; 2012: 759) Şiirde dağ hakkında verilen bilgilerden hangisi olduğu (Mut-Feke) anlaşılammamıştır.

Demek ki şiirleri tamir ederken coğrafya bilgimiz de gerekebilecektir. Bir de yine Karaca Oğlan'ın şu dörtlüğüne bakıverelim.

*Suboğaz köyünden ettik biz sökün
Arkan koca duttur sen beni sakan
Araban elinden bir çiçek sokun
Çok olur otların gonca gülleri*

(Sakaoğlu 2004: 463; 2012: 457)

Suboğazı'nı bilmemiz pek de kolay olmayacak, ancak Araban adını hatırlamak o kadar

da zor değildir. Bu dörtlüğün önündeki üç, sonundaki iki dörtlükteki yer adlarına bakınca sorun kendiliğinden çözülecektir. Bu dörtlüklerde yer alan yer adları şöyledir: Aynaroz Gölü, Tıdık Deresi, Sacur Gölleri, Antep, Hısnımansur, Adıyaman, Tevcik. Bu yer adlarının tamamını bilmek için o coğrafyanın insanı olmamız gerekir. Eğer böyle bir özelliğimiz yok ise, bazı araştırmacılar gördüğümüz üzere, Araban adını, daha ünlü olan Karaman adıyla değiştirmekten daha kolay ne olabilir ki? Ancak sayılan adların hiç biri Karaman ilimizin yakınında değildir; tamamı, Gaziantep ilimizin Araban ilçesine yakın olan yerlerdir.

Bir örnek de yer adlarının dışından verelim. Siz hiç bes adı ile besdetmek fiilini işittiniz mi? Veya coğrafyanızda bu kelimeler kullanılıyor mu? Konya ve çevresinde bu iki kelime de bir zamanlar kullanılıyordu ama şimdilik kullanan kaldı mı, kalmadı mı, bilemiyorum. 'Ben kullanıyorum ya, yeter' demeyeceğim, başkalarının da kullanması gerekir.

Bu iki kelimenin kısaca anlamlarını verelim:

bes: Bahis, iddia

besdetmek: Bahse tutuşmak, iddiaya girişmek

Fiil olarak kullanılan kelimemize yer veren dörtlüklerden birini aşıya alıyoruz

*Karac'Oğlan öğer yine de öğer
Altun saç bağları topuğu döğer*

*Ay inen besdetmiş gün ile doğar
(Aynan besdetmiş gününün do-
ğar)*

Cennet-i Âlâ'nın nûru bir gelin

(Sakaoğlu 2004: 543; 2012: 550)

Dörtlükte, bir güzelin ay ve güneş ile iddiaya girdiği dile getiriliyor. Ancak pek çok kaynakta besdetmiş yerine bahis kelimesinin türevleri görülmektedir. Besdetmek kelimesinin varlığından haberi olmayan araştırmacılarımız bahis kelimesine sarılıvermektedirler.

Ne dersiniz, Gelsen girsen diyen soydaşlarımızın izlerini sürmeye devam edelim mi? Bir örnekle bu yazımıza noktayı koyalım.

Ramazan aylarında, yatsı namazlarından sonra kılinan 20 rekat namaza teravih namazı denildiğini hepimiz biliyoruz. Bu kelime bazen sonuncu sesinin düşmesiyle teravi şeklinde de söylenir. Ancak bazı ağızlarda söylenişi biraz daha değişir: Teravi. İşte bu kelimeye yer veren Karaca Oğlan dörtlülüğü:

*Tereviyi yuyup kodular taş
Daha ne gelecek sağ olan baş
Tülbent yağlık vurmuş şu hilâl
kaşa*

Gelin hiç söylemez kız nazlı güzel

(Sakaoğlu 2004: 469; 2012: 475)

Karaca Oğlan üzerine bir

hayli eser ortaya koyan rahmetli Sıtkı Soylu, son eserine gelinceye kadar bu kelimenin karşılığını teravih namazı olarak vermişti. Tabii o bu alanda yalnız değildi, pek çok Karaca Oğlan uzmanı da, tereotu, su teresi anlamlarına gelen kelimemizi namazla ilgilendirmişlerdi. Oysa, terevi nedir ki yunulup taşın üstüne konulsun! Akla ilk gelen anlamını verivermek herhalde daha kolay olsa gerek!

Son örneğimizde şiirin kelimelerini değil anlamını tamir etmiş oluyoruz. Merhum Soylu anlamı düzeltme yoluna gitmeseydi kim bilir daha ne kadar 'teravih namazını yıkayıp taşın üzerine koyacak'tık!

Biraz bilgi, biraz ilgi, biraz sevgi... İşte âşık şiirlerinin en doğru şekillerini yakalamamızın ilacı... Bizim de yaşadığımız olmadı mı? Olmuştur elbette... Ama aramalara devam ederek doğruyu yakalamaya çalışmayı sürdürmeliyiz.

KAYNAKLAR

- Akkiraz, Sabahat (2003 ?) Türkülerle Gide Gide, İstanbul (kaset)
Erkal, Abdülkadir (2007), Âşık Sümmani, Erzurum.
Sakaoğlu, Saim (2004 ve 2012), Karaca Oğlan, Ankara.